

Taal- en spraakontwikkeling by jou kind

• *Ingestuur deur Tokollo Rehabilitasiespan*

Daar verskyn al hoe meer artikels in tydskrifte en koerante oor die dalende vlakke / standaard van lees en skryf in skole. Sommiges meen dat Uitkomsgebaseerde Onderwys die sondebok is en ander meen dis te wyte aan die meer tegnologies gevorderde samelewing van vandag. Hoe dit ook al sy, taal en spraak-ontwikkeling (en ook lees) is iets waaraan elke ouer, onderwyser en kind moet aandag gee. Dit is elkeen van ons se verantwoordelikheid.

Interessanthede:

1. Die mens se brein weeg by geboorte byna 'n kwart van dit wat dit by volwassenheid sal wees en dit ontwikkel binne die eerste jaar tot 70 % van die finale grootte. Deur dus met die jong kind of baba te praat, stimuleer 'n mens hierdie brein om inligting in te neem en te verwerk. Voortdurende kontak en gesprek help dus om die verstand te ontwikkel.

2. Die basis van alles wat 'n mens eendag moet en sal leer, word in die eerste vyf tot ses jaar gelê. Sosiale, emosionele en intellektuele ontwikkeling word tydens hierdie jare geweldig sterk beïnvloed en die aspek wat al hierdie dinge aanraak, is taal.

3. Taalvermoë beïnvloed die kind se
- selfbeeld,
 - sosiale en emosionele ontwikkeling,
 - leergierigheid,
 - vlak waartoe hy sy intellektuele potensiaal sal ontwikkel,
 - begrip van norme en morele waardes en vermoë om tussen reg en verkeerd te onderskei.

4. Om te leer praat, is net so belangrik vir die jong kind as om asem te haal.

5. In die ouderdomsgroepe van vier en vyf jaar, gebruik 'n kind tussen 1 000 en 1 500 woorde. Die meeste woorde word reg uit gespreek en rymies of rymwoorde fassineer die kind. Ten minste vier tot ses kleure en die basiese vorms (kruise, sirkels, driehoeke, reghoeke, vierkante) kan benoem word. Begrippe soos tyd word aangeraak ("Ons gaan volgende week see toe.") en die kind kan meerledige / lang opdragte onthou ("Gaan was jou asseblief die waslap in die badkamer en droog dit uit."). Gebruik woorde soos "wie, waar, wanneer, wonder, wat, hoekom" en gebruik die meeste klanke korrek (behalwe die moeiliker klanke soos "tr", "kr", "gr" en "pl").

6. Die vyf- tot sesjarige kind kan ongeveer 2 200 woorde gebruik en praat mooi duidelik. Sinne bestaan uit min of meer ses woorde en die teenwoordige, toekomstige en verlede tyd word gebruik. Woorde soos "vandat, totdat, nadat, voordat" word verstaan en gebruik, asook woorde soos "bo-op, voor, agter, ver, naby" en "maar, en, omdat". Teenoorgestelde soos groot en klein, is deel van algemene gesprekke en speletjies. Die kind kan ook nou voorwerpe uittel (borde, lepels, messe, vurke) en telefoonnummers onthou. Tot 24 000 woorde kan nou verstaan word.

7. Die sesjarige kind gebruik tot ongeveer 3 000 woorde en weet wanneer sy verjaarsdag is. Dae van die week en maande van die jaar word nou begryp en geleer. Tot tien voorwerpe kan uitgetel word en kan bv. 'n selfoonnummer memoriseer.

Watter probleme kan voorkom in gesproke taal?

• Gesinswoorde soos "stappies" vir skoene. Die gesin weet wat die woord beteken, maar ander mense verstaan dit nie.

• As 'n kind sukkel om 'n woord uit te spreek, vervang hy die woord met "goeters, dinges, watsenaam".

• Die kind kan nie woorde en klanke herhaal wat voorgesê is nie.

• Die kind praat te hard, te sag, te skril of onduidelik.

• 'n Woord kan reg uit gespreek word, maar nie in 'n sin gebruik word nie.

• 'n Taal- of woordarmoede kan veroorsaak dat 'n kind kort sinnetjies gebruik of glad nie wil praat nie.

• Ritmeverstoringe of uitspraakprobleme soos stotter, hakkell, lispel en onduidelike spraak.

• Sommige kinders laat klanke weg in woorde (peel vir speel, tein vir trein).

• Sommige kinders vervang klanke met ander klanke (vam vir vang).

• Die jong kind sukkel dikwels met tydsbegrip. Gelukkig het ons tyd om dit vas te lê, omdat dit eers op negejarige ouderdom voltrek word.

Hoe kan ek my kind se taal en spraakvaardighede ontwikkel?

• PRAAT, PRAAT, PRAAT!

• Praat soveel as moontlik oor dinge wat vir jou kind belangrik is en luister na wat jou kind sê.

• Praat stadig en duidelik.

• Moenie babataal praat nie.

• Praat in 'n eenvoudige taal en verduidelik moeiliker begrippe.

• Leer jou kind om te luister na wat ander

mense sê.

• Verkeerde taalgebruik behoort reg gestel te word. (Herhaal net die regte sin. Die kind kan maar net luister.)

• Werk daaraan om spraakprobleme reg te stel. As 'n kind klanke of woorde verkeerd uitspreek, kan dit dalk later probleme veroorsaak wanneer hy leer lees.

Hoe kan ek my kind help om 'n liefde vir lees te ontwikkel?

• Lees soveel boeke as moontlik (in al die tale wat die kind verstaan) voor.

• Moedig jou kind aan om die stories oor te vertel aan 'n boetie, sussie of maatjie.

• Bespreek prentjies in storieboeke.

• Gaan GEREELD biblioteek toe.

• Wees 'n voorbeeld en lees voor jou kind.

• Luister na storiokassette/-opnames.

• Help jou kind om sy naam te herken deur dit op al sy besittings te skryf (in skoolskrif).

• Leer kinderrymies en -liedjies. (Tik soekterme soos rympe en liedjie by die bruin soekblokkie aan die regterkant in.)

• Sorg dat daar altyd storieboeke in die huis is. As die biblioteek te ver en boeke te duur is, maak stories uit vrouetydskrifte (soos Liewe Heksie, Balkie, ens.) bymekaar en plak dit in 'n ou skoolboek.

• Lees die name van winkels voor (Checkers, Edgars, Shoprite, ens.) as julle daar verbystap.

• Lees gunstelingstories voor en neem dit op 'n kasset op. Dan kan jou kind oor en oor daarna luister.

• Bou 'n prentewoordeboek op of koop een. Dit sal van groot waarde in Graad 1 tot 3 wees.

Bron: <https://myklaskamer.com/2008/09/13/taal-en-spraakontwikkeling/>

Beskerm jou vel te alle tye teen die son

• *Heilbron Kliniek*

Velkanker is 'n siekte van die liggaam se velselle en is gewoonlik die gevolg van veselbeskadiging. Dit begin in die onderste laag van die epidermis (die buitenste laag van die vel).

Waarskuwingstekens van velkanker - ABCD

Asimmetries - 'n merk met een helfte anders as die ander helfte (dus nie simmetries nie). Gewone moesies is rond en simmetries.

Buitelynafwykings - gekartelde/swak omlynde kante. Gewone moesies is glad en het geen gelykmatige rante nie.

Chromatiek - kleurvariasies; taankleurig, swart, bruin, rooi, wit en blou. Gewone moesies is gewoonlik 'n enkelskakering van bruin of swart.

D - 'n deursnee van groter as 6mm.

Tipes velkanker:

Basale selkarsinoom (BSK):

• Dit is die mees algemene vorm van velkanker.

• BSK begin in die boonste lae van die vel, wat gereeld aan sonlig blootgestel word, dit

wil sê die bokant van die kop of die kopvel.

Plaveisel karsinoom (PK):

• Dit is die tweede mees algemene velkanker. PK is geneesbaar in 95% van gevalle, as dit vroeg genoeg opgespoor word.

• Dit kom meestal voor in mense met ligte velle, middeljarige en ou mense wat langtermyn blootstelling aan die son gehad het.

Maligne (kwaadaardige) Melanoom (MM):

• MM is tans verantwoordelik vir ongeveer 1% van alle kankersterftes.

• Suid-Afrika het een van die hoogste voorkomste van MM in die wêreld.

• MM kan alle etniese rasse-groepe beïnvloed.

Hoe om velkanker te voorkom:

• Vermyn sonlig tussen 10:00 en 15:00. Bly in die koelte sover as moontlik onder 'n sambreel.

• Dra beskermde klere; wyerandhoede en UV-beskermdende klere/swemklere.

• Dra sonbrille met 'n UV-beskerming

van UV400.

• Wend altyd sonskerm gereeld aan afhangende van jou veltype (SPF 20-50).

• Vermyn sonbeddens en sonlampe.

KANSA se siening oor sonbeddens:

• Sonbeddens straal UVA en UVB uit, wat beide skade kan veroorsaak in die DNA van die velselle.

• Sonbeddens lewer gekonsentreerde UVA-bestraling na onbeskermdede vel en behoort vermy te word.

• Dit verouder vel vinniger, en verhoog ook jou risiko om velkanker te ontwikkel.

• KANSA het onlangs 'n petisie geloods

om die gebruik van sonbeddens deur die jeug onder die ouderdom van 18 te verbied.

• Hoe om velkanker so vroeg as moontlik op te spoor.

Merk die merk:

• Ondersoek jou vel gereeld elke maand.

• Volg die ABCD-reëls.

• Vra 'n familielid om jou rug te ondersoek, sowel as die bokant van jou kop.

Raadpleeg onmiddellik 'n dokter of dermatoloog as jy enige waarskuwingstekens opmerk.

7				9				
			4	3		9	7	5
					7	3	2	
9	7							1
	6		8	5	1		3	
8							6	2
	4	7	6					
2	9	6		8	5			
				2				7

SUDOKU

Each grid is made up of nine columns by nine rows. This grid is then divided into groups of nine boxes giving a total of nine blocks. Each of these nine blocks must have the numbers 1 to 9 placed in them, but here is the catch - no row and no column can have any number repeated so your job is to place the numbers in the boxes without repetition in the rows and columns.

Lemoenkoek met stroop

BESTANDELE

KOEK

- 440ml koekmeel
- 10ml bakpoeier
- 250ml botter
- 3 eiers, geskei
- 5ml vanieljegeursel

- 60ml mielieblom
- 1ml sout
- 250ml suiker
- 5ml fyngerasperde lemoenskil
- 125ml melk

STROOP

- 125ml suiker
- 30ml vars suurlemoensap
- 60ml vars lemoensap
- 5ml fyngerasperde lemoenskil

METODE:

1. Voorverhit die oond tot 180°C. Smeer 'n 22 cm-tuitpan of koekpan deeglik met botter.

KOEK:

1. Sif al die droë bestanddele saam. Verroom die botter en suiker tot lig en romerig. Klits die eiergele, skil en vanieljegeursel deeglik by.
2. Voeg die meelmengsel geleidelik en om die beurt met die melk by die eiermengsel en klits elke keer deeglik.
3. Klits die eierwitte tot stywe punte vorm en vou die helfte met 'n groot metaallepel by die beslag in. Vou die res versigtig in.
4. Skep die beslag in die voorbereide pan en bak dit ongeveer 45 tot 60 minute of tot 'n toetspen skoon uitkom.

STROOP:

1. Verhit intussen al die bestanddele oor lae hitte en roer tot die suiker opgelos het. Verhit dit tot kookpunt en prut vir drie tot vyf minute tot effens stroperig. Hou dit warm.
2. Keer die koek versigtig uit op 'n afkoelrakkie en plaas 'n skinkbord onder. Skep die warm stroop stadig oor die warm koek sodat dit kan intrek.

